

DOMSTOLENS DOM (femte avdelningen)
den 4 december 1997 *

I mål C-97/96,

angående en begäran enligt artikel 177 i EG-fördraget, från Oberlandesgericht Düsseldorf (Tyskland), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Verband deutscher Daihatsu-Händler eV

och

Daihatsu Deutschland GmbH,

angående tolkningen av artikel 6 i rådets första direktiv 68/151/EEG av den 9 mars 1968 om samordning av de skyddsåtgärder som krävs i medlemsstaterna av de i artikel 58 andra stycket i fördraget avsedda bolagen i bolagsmännens och tredje mans intressen, i syfte att göra skyddsåtgärderna likvärdiga inom gemenskapen (EGT L 65, s. 8),

meddelar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden C. Gulmann samt domarna M. Wathelet (referent), J. C. Moitinho de Almeida, D. A. O. Edward och J.-P. Puissochet,

generaladvokat: G. Cosmas,
justitiesekreterare: avdelningsdirektören H. A. Rühl,

* Rättegångsspråk: tyska.

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

- Tysklands regering, genom Ernst Röder, Ministerialrat, förbundsekonoministeriet, och A. Dittrich, Regierungsdirektor, förbundsjustitieministeriet, båda i egenskap av ombud,
- Spaniens regering, genom L. Pérez de Ayala Becerril, abogado del Estado, i egenskap av ombud, och
- Europeiska gemenskapernas kommission, genom juridiska rådgivarna A. Caeiro och J. Grunwald, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att muntliga yttranden har avgivits vid sammanträdet den 12 juni 1997 av: Tysklands regering, företrädd av A. Dittrich, Spaniens regering, företrädd av L. Pérez de Ayala Becerril, Frankrikes regering, företrädd av G. Mignot, secrétaire des affaires étrangères, utrikesministeriets rättsavdelning, och kommissionen, företrädd av J. Grunwald,

och efter att den 3 juli 1997 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

¹ Oberlandesgericht Düsseldorf har genom beslut av den 22 november 1995, som inkom till domstolen den 26 mars 1996, i enlighet med artikel 177 i EG-fördraget

ställt en fråga om tolkningen av artikel 6 i rådets första direktiv 68/151/EEG av den 9 mars 1968 om samordning av de skyddsåtgärder som krävs i medlemsstaterna av de i artikel 58 andra stycket i fördraget avsedda bolagen i bolagsmännens och tredje mans intressen, i syfte att göra skyddsåtgärderna likvärdiga inom gemenskapen (EGT L 65, s. 8, nedan kallat första direktivet).

- 2 Frågan har uppkommit i samband med en talan som Verband deutscher Daihatsu-Händler eV (nedan kallat Verband) — en sammanslutning av tyska återförsäljare av bilmärket Daihatsu — väckte vid Amtsgericht, vilken är den domstol som för handelsregister i Tyskland. Verband begärde att Amtsgericht Kempen vid vite skulle ålägga bolaget Daihatsu Deutschland GmbH, som är generalagent för import till Tyskland av Daihatsu-fordon, att offentliggöra sina årsbokslut, vilket bolaget inte hade gjort sedan år 1989.
- 3 Amtsgericht Kempen avslag denna begäran genom beslut av den 24 oktober 1994, vilket fastställdes av Landgericht Krefeld genom beslut av den 13 december 1994.
- 4 Landgericht Krefeld stödde sig, i likhet med Amtsgericht, på 335 § första meningen punkt 6 i den tyska handelsbalken jämförd med andra meningen i samma paragraf. Enligt dessa bestämmelser kan ett förfarande för vitesföreläggande endast inledas på begäran av en bolagsman, en borgenär, en gemensam företagsnämnd eller bolagets företagsnämnd. Verband hör emellertid inte till någon av dessa grupper.
- 5 Efter Verbands överklagande fastställde Oberlandesgericht Düsseldorf de lägre domstolarnas beslut.

6 Oberlandesgericht Düsseldorf ansåg emellertid att artikel 6 i första direktivet inte har införlivats på ett riktigt sätt genom 335 § i den tyska handelsbalken. Enligt artikel 6 skall medlemsstaterna föreskriva lämpliga påföljder "för det fall att balans- och resultaträkningarna inte offentliggörs enligt artikel 2.1 f".

7 Den sistnämnda bestämmelsen lyder på följande sätt:

"1. Medlemsstaterna skall se till att minst följande handlingar och uppgifter om ett bolag alltid offentliggörs:

...

f) Balans- och resultaträkningar för varje räkenskapsår. Den handling som innehåller balansräkningen skall även lämna personuppgifter om dem som enligt lag skall bestyrka balansräkningen. För de i artikel 1 nämnda bolagen med begränsat ansvar enligt tysk, fransk, belgisk, italiensk och luxemburgsk rätt samt för de slutna aktiebolagen enligt nederländsk rätt behöver denna föreskrift dock inte tillämpas förrän ett direktiv träder i kraft, som samordnar innehållet i balans- och resultaträkningarna samt helt eller delvis medger undantag från skyldigheten att offentliggöra dessa handlingar när det gäller bolag vilkas tillgångar understiger ett belopp som det direktivet kommer att fastställa. Rådet skall utfärda det sistnämnda direktivet inom två år efter det att förevarande direktiv har antagits;

..."

8 Det är under dessa omständigheter som Oberlandesgericht Düsseldorf har begärt att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande beträffande följande fråga:

"Har bestämmelsen i artikel 6 i det första bolagsrättsliga direktivet av den 9 mars 1968 direkt effekt när det i tysk rätt föreskrivs att den (enda) åtgärd som är

tillgänglig för att förplikta ett bolag med begränsat ansvar bildat enligt tysk rätt (GmbH) att offentliggöra årsbokslutet utgörs av att den domstol som för handelsregister kan förelägga bolaget ett vite om högst 10 000 DM, medan denna domstol endast kan vidta åtgärder på begäran av en bolagsman, en borgenär, en gemensam företagsnämnd ('Gesamtbetriebsrat') eller bolagets företagsnämnd ('Betriebsrat der Gesellschaft'), vilket har till följd att direktivbestämmelsen eventuellt omedelbart blir giltig på så sätt att den personkrets som enligt tysk rätt har rätt att framställa detta yrkande utvidgas så, att vem som helst kan yrka att vite skall föreläggas eller att denna rätt åtminstone tillfaller ett handelsmannaförbund som enligt sin stadga har till uppgift att tillvarata sina medlemmars intressen, vilka står i ett avtalsförhållande med det bolag med begränsat ansvar bildat enligt tysk rätt som har underlåtit att uppfylla sin skyldighet att offentliggöra årsbokslutet?"

- 9 Denna fråga innefattar tre olika frågor.
- 10 För det första vill den nationella domstolen i huvudsak få klarhet i om artikel 6 i första direktivet skall tolkas så, att den utgör hinder för en nationell lagstiftning som endast gör det möjligt för bolagsmän, borgenärer samt gemensam företagsnämnd eller bolagets företagsnämnd att yrka att den påföljd ådöms som föreskrivs i nationell rätt för det fall att ett bolag inte uppfyller sina skyldigheter enligt första direktivet vad avser offentliggörande av årsbokslut.
- 11 Om frågan besvaras nekande, vill den hänskjutande domstolen få klarhet i om artikel 6 i första direktivet är tillräckligt klar, precis och ovillkorlig för att kunna ha direkt effekt i en medlemsstats nationella rättsordning.
- 12 Om denna fråga besvaras jakande, vill den nationella domstolen få klarhet i om en enskild kan stödja sig på första direktivet för att begära att den behöriga nationella myndigheten skall föreskriva en påföljd gentemot ett bolag som har underlåtit att offentliggöra sitt årsbokslut när den enskilde enligt nationella regler inte hör till de personer som har rätt att lämna in en sådan begäran.

Direktivets införlivande

- 13 Den tyska regeringen har inledningsvis hävdad att skyldigheten att införa lämpliga påföljder med anledning av underlåtenhet att offentliggöra balans- eller resultaträkningarna, vilken föreskrivs i artikel 6 i första direktivet, ännu inte är tillämplig på bolag med begränsat ansvar enligt tysk rätt. Beträffande dem träder skyldigheten att offentliggöra enligt artikel 2.1 f i första direktivet nämligen inte i kraft "förrän ett direktiv träder i kraft, som samordnar innehållet i balans- och resultaträkningarna ...". Enligt den tyska regeringen har det emellertid ännu inte antagits något direktiv på detta område.
- 14 Det är i detta avseende tillräckligt att konstatera att den brist i lagstiftningen som kvarstod genom första direktivet har avhjälppts genom rådets fjärde direktiv 78/660/EEG av den 25 juli 1978, grundat på artikel 54.3 g i fördraget om årsbokslut i vissa typer av bolag (EGT L 222, s. 11, nedan kallat fjärde direktivet).
- 15 Detta direktiv, vars andra övervägande innehåller en uttrycklig hänvisning till artikel 2.1 f i första direktivet, innebär en samordning av de nationella bestämmelserna om uppställning av och innehåll i årsbokslut och förvaltningsberättelser, om i dessa handlingar använda värderingsmetoder och om offentliggörandet av handlingar vad avser aktiebolag och i synnerhet bolag med begränsat ansvar enligt tysk rätt (första övervägandet i fjärde direktivet).
- 16 Vad gäller offentliggörande av årsbokslut föreskriver artikel 47.1 i fjärde direktivet följande:

"1. Vederbörligen fastställt årsbokslut, förvaltningsberättelsen och en berättelse avgiven av den person som är ansvarig för revisionen av räkenskaperna skall offentliggöras enligt varje medlemsstats lagstiftning i överensstämmelse med artikel 3 i direktiv 68/151/EEG.

En medlemsstats lagstiftning får dock tillåta att förvaltningsberättelsen inte offentliggörs på det sätt som ovan anges. I så fall skall den hållas tillgänglig för allmänheten hos bolaget där detta har sitt säte i den ifrågavarande medlemsstaten. Det skall vara möjligt att på begäran kostnadsfritt få en kopia av hela eller någon del av denna berättelse.”

- 17 Den tyska regeringen har vidare gjort gällande att Förbundsrepubliken Tyskland har införlivat artikel 6 i första direktivet på ett riktigt sätt. Enligt artikel 54.3 g i EG-fördraget är syftet med samordningen av medlemsstaternas nationella bolagsrättsliga lagstiftning nämligen att skydda bolagsmännens och tredje mans intressen. De sistnämnda omfattar emellertid inte samtliga fysiska eller juridiska personer utan enbart dem som har en rättslig förbindelse med bolaget. I detta avseende anses det i tysk doktrin att begreppet tredje man i den mening som avses i artikel 54.3 g i fördraget enbart avser bolagets borgenärer.
- 18 Det skall påpekas att artikel 54.3 g skall läsas såväl mot bakgrund av artiklarna 52 och 54 i EG-fördraget, av vilka det framgår att samordningen av bolagsrättslig lagstiftning ingår i det allmänna handlingsprogrammet för upphävande av begränsningar i etableringsfriheten, som mot bakgrund av artikel 3 h i EG-fördraget, enligt vilken gemenskapens verksamhet skall innefatta tillnärmning av medlemsstaternas nationella lagstiftning i den utsträckning som den gemensamma marknadens funktion kräver det.
- 19 Det skall även påpekas att artikel 54.3 g i fördraget i sig nämner målsättningen att skydda tredje mans intressen i allmänhet utan att särskilja mellan eller utesluta vissa grupper av dem.
- 20 Begreppet tredje man som avses i artikel 54.3 g i fördraget kan således inte begränsas till att endast omfatta bolagets borgenärer.

- 21 Målsättningen att upphäva begränsningar i etableringsfriheten, som det enligt den mycket vida ordalydelsen av artikel 54.1 och 54.2 ankommer på rådet och kommissionen att förverkliga, kan för övrigt inte inskränkas genom bestämmelserna i artikel 54.3 i fördraget. Dessa sistnämnda bestämmelser innehåller nämligen endast en icke uttömmande förteckning över åtgärder som skall vidtas för att uppnå denna målsättning, vilket bekräftas av användningen av ordet "särskilt" i artikel 54.3.
- 22 Vad gäller artikel 6 i första direktivet framgår det av fjärde övervägandet i direktivet att offentliggörandet av årsbokslut i huvudsak syftar till att informera tredje man som inte känner till eller inte i tillräcklig grad kan känna till bolagets situation vad avser dess räkenskaper och finanser. Bestämmelserna i artikel 3 i direktivet, där det föreskrivs att ett offentligt register skall föras som innehåller alla handlingar och uppgifter som är offentliga samt att var och en skall ha möjlighet att brevlades erhålla en kopia av årsbokslutet, bekräftar strävan efter att alla intresserade skall ha möjlighet att få information. Denna strävan framgår även av övervägandena i fjärde direktivet, där det fastställs att det är nödvändigt att inom gemenskapen uppställa likvärdiga rättsliga minimikrav på omfattningen av den ekonomiska information som konkurrerande bolag skall vara skyldiga att låta allmänheten ta del av (se i synnerhet tredje övervägandet).
- 23 Med hänsyn till ovanstående överväganden skall frågan besvaras så, att artikel 6 i första direktivet skall tolkas på så sätt att den utgör hinder för en nationell lagstiftning som endast gör det möjligt för bolagsmän, borgenärer samt gemensam företagsnämnd eller bolagets företagsnämnd att yrka att den påföljd ådöms som föreskrivs i nationell rätt för det fall att ett bolag inte uppfyller sina skyldigheter enligt första direktivet vad avser offentliggörande av årsbokslut.

Huruvida artikel 6 i första direktivet är ovillkorlig och tillräckligt precis och huruvida en enskild har möjlighet att åberopa den för att begära att offentlig myndighet ådömer ett privaträttsligt bolag påföljder

- 24 Eftersom ett direktiv enligt domstolens fasta rättspraxis inte i sig kan medföra skyldigheter för en enskild, vilket innebär att direktivet inte som sådant kan åberopas emot denne (se bland annat dom av den 26 februari 1986 i mål 152/84,

Marshall I, Rec. 1986, s. 723, punkt 48, av den 14 juli 1994 i mål C-91/92, Facchini Dori, Rec. 1994, s. I-3325, punkt 20, och av den 7 mars 1996 i mål C-192/94, El Corte Inglés, REG 1996, s. I-1281, punkt 15), saknas det anledning att undersöka om artikel 6 i första direktivet kan ha direkt effekt i en medlemsstats nationella rättsordning.

- 25 En sådan slutsats utgör inte hinder för att eventuellt tillämpa principen om att medlemsstaterna enligt gemenskapsrätten skall ersätta den skada som de har orsakat enskilda på grund av uteblivet eller oriktigt införlivande av ett direktiv (dom av den 5 mars 1996 i de förenade målen C-46/93 och C-48/93, Brasserie du pêcheur och Factortame, REG 1996, s. I-1029, punkt 51, och av den 26 mars 1996 i mål C-392/93, British Telecommunications, REG 1996, s. I-1631, punkt 39).
- 26 Med beaktande av ovanstående överväganden skall den nationella domstolens fråga således besvaras så, att eftersom ett direktiv inte i sig kan medföra skyldigheter för en enskild, vilket innebär att direktivet inte som sådant kan åberopas emot denne, saknas det anledning att undersöka om artikel 6 i första direktivet har direkt effekt.

Rättegångskostnader

- 27 De kostnader som har förorsakats den tyska, den spanska och den franska regeringen samt Europeiska gemenskapernas kommission, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

— angående den fråga som genom beslut av den 22 november 1995 ställts av Oberlandesgericht Düsseldorf — följande dom:

- 1) Artikel 6 i rådets första direktiv 68/151/EEG av den 9 mars 1968 om samordning av de skyddsåtgärder som krävs i medlemsstaterna av de i artikel 58 andra stycket i fördraget avsedda bolagen i bolagsmännens och tredje mans intressen, i syfte att göra skyddsåtgärderna likvärdiga inom gemenskapen skall tolkas så, att den utgör hinder för en nationell lagstiftning som endast gör det möjligt för bolagsmän, borgenärer samt gemensam företagsnämnd eller bolagets företagsnämnd att yrka att den påföljd ådöms som föreskrivs i nationell rätt för det fall att ett bolag inte uppfyller sina skyldigheter enligt första direktivet 68/151 vad avser offentliggörande av årsbokslut.
- 2) Eftersom ett direktiv inte i sig kan medföra skyldigheter för en enskild, vilket innebär att direktivet inte som sådant kan åberopas emot denne, saknas det anledning att undersöka om artikel 6 i första direktivet 68/151 har direkt effekt.

Gulmann

Wathelet

Moitinho de Almeida

Edward

Puissochet

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 4 december 1997.

R. Grass

C. Gulmann

Justitiesekreterare

Ordförande på femte avdelningen